

Paper: Førfaglighet, faglighet, grunnleggende ferdigheter? Demokratisk medborgerskap i samfunnsfag på småskoletrinnet, slik lærere ser det

Forfattere: Kari-Mette Walmann Hidle*, Evy Jøsok** og Julie Ane Ødegaard Borge

*NLA University College, Norway

** Oslo Metropolitan University, Norway

Abstract:

Artikkelen drøfter egenskaper ved samfunnsfaget på småskoletrinnet slik lærerne opplever det. Den tar utgangspunkt i semi-strukturerte intervjuer med 30 erfarne samfunnsfaglærere som arbeider på skoler i forskjellige områder i Norge. Spørsmålet er hvordan lærerne tolker faget på dette nivået, når det gjelder formål, innhold og arbeidsmåter, og vi går særlig inn på de delene av faget som er knyttet til demokratisk medborgerskap – det tidligere samfunnskunnskapsemnet.

I Norden er det kun Island, Norge og Sverige som har samfunnsfag på småskoletrinnet. Finland har nylig innført samfunnskunnskap fra fjerde trinn (Löfström, 2014), og i Danmark begynner elevene med faget på ungdomstrinnet. Blant svenske lågstadielærere er det en viss bredde i selektive undervisningstradisjoner selv om står progressivistiske tradisjonen står sterkt (Lilliestam et al., 2020). Forskning tyder på at norske samfunnsfaglærere vektlegger før-faglig politikkopplæring på dette nivået (Utler, 2021). Også her står den progressivistiske tradisjonen sterkt, samtidig som barn på dette aldersnivået har grunnleggende forståelser av det politiske system og spørsmål knyttet til internasjonale konflikter (Borge, 2024; Jøsok, 2024).

Den norske undervisningstradisjonen for småskoletrinnet har røtter tilbake til heimstadielæren (fra 1922). Mens heimstadielæren kan karakteriseres som et stedsbasert, før-faglig og erfaringsorientert fag (Fosshagen, 2024), ble læreplanverket preget av tydeligere faglige krav fra 1997 da ti-årig grunnskole og kompetansebegrepet ble innført. Siden da har elevene hatt samfunnsfag fra første trinn og fra 2020 er ambisjonen for faget i småskoletrinnet forsterket med kompetansemål etter andre trinn.

Etter århundreskiftet har det vært betydelig oppmerksomhet om småskoletrinnet i Norge, særlig når det gjelder grunnleggende ferdigheter og tidlig innsats. Det er imidlertid lite som tyder på at det samfunnsfagdidaktiske forskningsmiljøet har eierskap til begynneropplæring forstått som grunnleggende ferdigheter i fag (Hidle & Krogstad, 2019). I tillegg legger styringsdokumentene opp til faglig progresjon mellom barnehage og skole (Hidle, 2022), noe som ikke gjenspeiles i læremidlene for småskoletrinnet (Hidle & Rosenberg, 2024). Analyser av læremidler for gjeldende fagplan fra 2020, viser at forlagene legger ganske forskjellige tolkninger av faget til grunn i læreverkene når det gjelder vektleggingen av før-faglighet, faglighet og grunnleggende ferdigheter (Hidle, 2024). Lærere forholder seg altså til et stort tolkningsrom når de skal utøve faget (Hidle & Skarpenes, 2021).

Keywords: Teachers' perspectives, democratic citizenship, lower primary school

Referencer:

- Borge, J. A. Ø. (2024). Åtteåringen og Filmpartiet: Et første steg inn i det politiske systemet In E. Helgesen & K. M. W. Hidle (Eds.), *Begynneropplæring i samfunnsfag* (pp. 193-210). Fagbokforlaget.
- Fosshagen, K. K. (2024). Elevens horisonter: En historisk læreplananalyse av begynneropplæring i samfunnsfag. In E. Helgesen & K. M. W. Hidle (Eds.), *Begynneropplæring i samfunnsfag* (pp. 71-90). Fagbokforlaget.
- Hidle, K.-M. W. (2022). Barns tilgang til opplevelser som er relevante for samfunnsfag: En analyse av kontinuitet og progresjon i planverket for småskole og barnehage. *Acta Didactica Norden*, 16(1). <https://doi.org/https://doi.org/10.5617/adno.8788>
- Hidle, K.-M. W., & Krogstad, K. (2019). Begynneropplæring og nivåspesifikk samfunnsfag- og KRLE-didaktikk for småskoletrinnet. *Nordidactica*, 9(3), 122-148. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-75848>
- Hidle, K.-M. W., & Skarpenes, O. (2021). «Formalistisk obskurantisme»? Forsøk på dechiorering av læreplanen i samfunnsfag. *Nordidactica*, 11(3), 24-50. <https://journals.lub.lu.se/nordidactica/article/view/23504>
- Hidle, K. M. W. (2024). Bærekraft i begynneropplæringen – kvalifisering, aktivering eller indoktrinering? In E. Helgesen & K. M. W. Hidle (Eds.), *Begynneropplæring i samfunnsfag* (pp. 267-288). Fagbokforlaget.
- Hidle, K. M. W., & Rosenberg, A. R. (2024). Menneskerettigheter som begynneropplæring i samfunnsfag – forenklet eller for enkelt? In E. Helgesen & K. M. W. Hidle (Eds.), *Begynneropplæring i samfunnsfag* (pp. 173-192). Fagbokforlaget.
- Jøsok, E. (2024). Alva (8) og attentatet på Putin: Om begynneropplæring i internasjonale konflikter – en didaktisk analyse. In E. Helgesen & K. M. W. Hidle (Eds.), *Begynneropplæring i samfunnsfag* (pp. 211-228). Fagbokforlaget.
- Lilliestam, A.-L., Holmqvist Lidh, C., & Osbeck, C. (2020). Lågstadielærere talar om sin undervisning i de samhällsorienterande ämnena. *Nordidactica*, 10(2), 48-72. <https://journals.lub.lu.se/nordidactica/article/view/21960>
- Löfström, J. (2014). Den nye samhällsläran i den grundläggande utbildningens lägre årskurser i Finland: en möjlighet till att förnya ämnet? In L. Kvande (Ed.), *Faglig kunnskap i skole og lærerutdanning* (pp. 40-58). Fagbokforlaget.
- Utlér, S. J. (2021). Political education of young children: Teacher descriptions of social studies teaching for children in 1st- 4th grade in the norwegian primary school. *JSSE*, 20(3). <https://doi.org/10.11576/jsse-3986>